

**Steunpunt
Monumenten
& Archeologie
Noord-Holland**

Kennemerland

Verslag netwerkbijeenkomst

Donderdag 22 februari 2018

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Inventarisatie van buitenplaatsen	3
3	Actualiteiten Provincie	3
4	Ontwikkelperspectief Binnenduinrand en buitenplaatsen Haarlem	4
5	Herstelmaatregelen Natura 2000	5
6	Natuurmaatregelen in relatie tot gemeentelijk beleid	6
7	Natuurmaatregelen in de praktijk	6

Beeld: Steunpunt M&A Noord-Holland

1. Inleiding

Boukje Detmar van de BUCH-gemeenten en Yvette Burnier van het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland verwelkomen de deelnemers op de locatie, Huys Egmont te Egmond aan den Hoef.

De inzet van de netwerkbijeenkomsten is om te informeren over actuele zaken en de netwerken te versterken, tevens wordt er aandacht besteed aan thema's die inhaken op het cultuurbeleid van de provincie. Voor de netwerkbijeenkomst Kennemerland is een programma samengesteld dat zich enerzijds toespit op het Kennemerland, maar aan de andere kant projecten aan de orde laat komen die ook voor andere gemeenten als voorbeeld en inspiratie kunnen dienen.

2. Inventarisatie van buitenplaatsen

De inventarisatie van buitenplaatsen in Noord-Holland is een project van het Steunpunt M&A waarin Monica Dütting samen met Jeroen Zomer en Kim Zweerink heeft gewerkt. De gemeenten gaven aan dat er te veel versnippering was van informatie omtrent de buitenplaatsen en dat hierdoor geen goed overzicht was van de aanwezige dataset. Het provinciaal beleid is vooral gericht op behoud en beheer, ruimtelijke ontwikkelingen en toerisme en recreatie van buitenplaatsen met als extra aandachtspunt kennisborging. Daarom is een begin gemaakt met de inventarisatie van buitenplaatsen en de opslag van kennis middels een database die vooral het aandachtspunt kennisborging tackelt.

Buitenplaatsen kenden hun hoogtij tijdens de Gouden Eeuw. In eerste instantie waren de landhuizen eigendom van de adel, later ook voor de welgestelde burgerij en de rijke kooplieden. Tijdens de 19^e eeuw vond er veel verval plaats van de buitenplaatsen. Vandaag de dag dienen deze buitengewone gebouwen behalve voor toerisme en recreatie, nog steeds als woonplaats en sommige zijn ook in gebruik als vergader- of trouwlocatie en dergelijke..

Vaak is er een statisch beeld van een buitenplaats terwijl door de eeuwen heen sprake is geweest van dynamiek: de buitenplaats had achtereenvolgens of tegelijkertijd verschillende functies: het ontsnappen aan de stad; cultuur en natuurbeleving, exotica en aandacht voor jacht en sport, het pronken met rijkdom.

De archeologie, ofwel het ondergrondse aspect van de buitenplaatsen is vaak nog niet goed in beeld. Dit terwijl een buitenplaats echt een plaats is waar archeologie, landschap en monument elkaar ontmoeten.

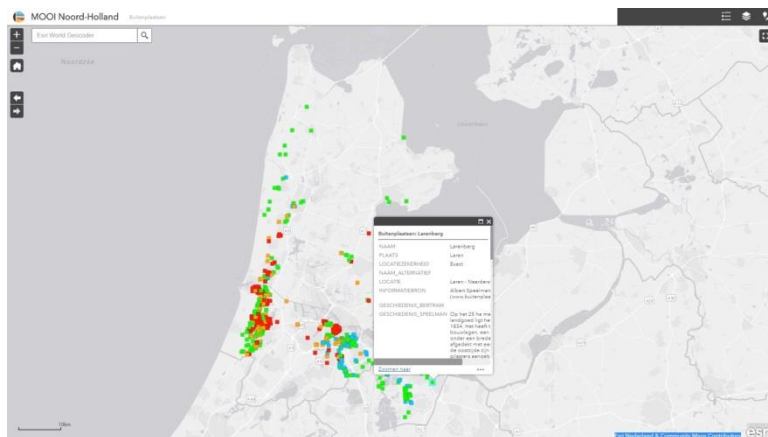
Nieuwe inzichten uit de archeologie zouden daarom ook zeer kunnen bijdragen aan velden als materiaalkunde, restauratie en de ontwikkeling van de tuinen. Dit laatste door tuinarcheologie, een redelijk nieuwe tak van de archeologie. Daarnaast kan het ons iets vertellen over wat mensen gebruikten voor hun dagelijks bestaan, én

over de minder zichtbare groepen bij buitenplaatsen zoals het personeel.

Historische geografie en archeologie vormen een goede aanvulling bij verdwenen buitenplaatsen

Als onderdeel van het project is er **een database** gemaakt; deze is gericht op kennisborging. Deze database zal worden omsloten middels een kaartmodule die uiteindelijk op de vernieuwde Steunpunt-website zal worden geplaatst. Als je op de kaart klikt, kom je direct in de database. De mogelijkheid dat anderen straks zelf aanvullingen in de database kunnen doen en bestanden uploaden wordt nog onderzocht.

Monica roept de aanwezigen daarom op: stuur alles over buitenplaatsen in uw gemeente door zodat de database straks zo volledig mogelijk is.

Beeld: Steunpunt M&A Noord-Holland/ESRI.

3. Actualiteiten Provincie

Michael Braam-Scholten (Provincie Noord-Holland)

- Aanmeldingen voor het Fonds Herbestemming, opgericht in 2017, lopen binnen. Er zijn veel gesprekken om aanvragen voor te bereiden over herbestemming, exploitatie en duurzaamheid, maar er zijn ook gesprekken met de eigenaren zelf.

- De loods herbestemming, ook ingesteld in 2017, loopt goed. Hierin worden eigenaren op gang geholpen met de herbestemming, met iemand die *hands on* helpt.. Dit heeft veel effect gehad/is succesvol.
- Helaas is er voor de subsidieregeling 'restauratie rijksmonumenten' een nieuwe rekenmethode ontwikkeld waardoor de provincie minder geld vanuit het Rijk krijgt dan voorheen.
- Er is een haalbaarheidsregeling voor de herbestemming energie, bestemd voor eigenaren die iets met dit thema willen.
- Verduurzaamheidsslag, deze moet worden vertaald naar historische kernen of wijken. Dit is de uitkomst van het project van de Zaanse Schans, waarbij naar het hele gebied werd gekeken in plaats van alleen de Schans.
- Het thema religieus erfgoed is momenteel erg in trek. De provincie ondersteunt in kennis, en wil hier ook meer mee gaan doen. Een goede vraag hierbij is hoe er een onderscheid kan worden gemaakt tussen religieus erfgoed, herbestemming etc. Het is van belang om hierin een goed overzicht te creëren.
- De nieuwe leidraad landschap en cultuurhistorie staat online. Er komen hierover ook sessies namens het Steunpunt M&A.
- Wat betreft het project over de buitenplaatsen komt er een handreiking vanuit de provincie door middel van het inzetten van een nieuwe stagiair.
- Rob van Eerden van de provincie geeft ook **een korte update over de archeologie** in de provincie waarbij momenteel vooral de onderwaterarcheologie een *'hot topic'* is. Er worden veel vondsten gedaan in scheepswrakken in de Waddenzee. Deze worden echter vooral gedaan door sportduikers en dat is niet altijd wenselijk. Dit vraagt om een nieuw beleid voor scheepswrakken. De eroderende scheepswrakken mogen we niet kapot laten gaan. Sommige zijn perfect geconserveerd, zoals bij Texel (de Rede van Texel). Provincie Noord-Holland heeft samen met enkele provincies de kwestie aangekaart middels een brief aan de minister. De discussie gaat momenteel over alle wateren waar erosie plaatsvindt. Het is dus veel breder opgepakt. De brief is goed ontvangen en als we de tekenen moeten geloven dan ziet de toekomst er hoopvol uit.

4. Ontwikkelperspectief Binnenduintrand en Buitenplaatsen Haarlem

Martijn Dekker en Marjoleine van Schaik (gemeente Haarlem)

Er is een groeiend besef dat een hoogwaardig landschap een belangrijke component is voor een goed economisch vestigingsklimaat. Dit vraagt om een **ontwikkelstrategie** voor de metropolitane landschappen, zoals is vastgelegd in het MRA-actieprogramma De Kracht van het Landschap uit 2007. Met een ontwikkelingsstrategie kan je het landschap veilig stellen. We willen de unieke kwaliteit en identiteit van het landschap behouden.

In de Uitvoeringsstrategie moeten we als regio Binnenduintrand actief met een aantal thema's aan de slag. Het landschap in de regio is prachtig en voor veel mensen een reden om hier op bezoek te komen of te komen wonen. De Binnenduintrand bestaat uit een diversiteit aan verschillende landschappen: strand, duinen, bossen, villawijken, buitenplaatsen, open gebieden, dorpen en IJmuiden en Haarlem als grote woonkernen. Hier kan je de landschappelijke macrogradiënt nog beleven: van zee, via duinen, binnenduintrand, strandvlakte, strandwal naar polder. Maar er is druk op het landschap door de onzorgvuldige inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen, onder andere de Ruimteclaim MRA-opgaven, klimaatverandering en ontbrekende financieringsmogelijkheden.

Een aantal stappen in het proces zijn al doorlopen:

- **Inventarisatie**: wat is er aan de hand in het landschap en waarom is het landschap zo belangrijk?
- **Intentieverklaring**: gemeenten en provincie gaan werken aan een gezamenlijke ontwikkelstrategie met als doel om de kwaliteiten van dit gebied te behouden en waar mogelijk versterken
- Het Ontwikkelperspectief – *de visie* – ligt nu ter inzage
- Hierna volgt **de uitvoeringsfase** waarin er met partijen afspraken worden gemaakt om tot concrete uitvoering van acties te komen. Met de vaststelling van het Ontwikkelperspectief zal ook een voorstel voor de aanpak van deze uitvoeringsfase komen

De verwachting is dat het ontwikkelperspectief in oktober 2018 wordt vastgesteld.

Hoe zorgen we ervoor dat de kwaliteit van het diverse landschap van de binnenduintrand voor de toekomst goed geborgd wordt?

- Vanuit de visie is er doorwerking naar ambities op **MRA-niveau** Deze ambities worden vertaald in speerpunten voor de uitvoeringsstrategie. Zo is een toeristisch recreatieve strategie bijvoorbeeld de doorontwikkeling van kustplaatsen tot "Amsterdam aan Zee", elk met een eigen thema/beleving. Zo is er naast drukte ook rust en kwaliteit.

- Herstel van de gradiënten; droog - nat, meer of minder wind, meer of minder zout, jong - oud.
- Behoud en herstel van rust en nachtelijke duisternis voor fauna

Hoe staan we ervoor? De biodiversiteit staat onder druk, en handelen is nodig. Vee zorgt voor veel stikstof uitstoot. En dit zorgt weer voor een kwetsbare natuur. Het **programma aanpak stikstof** (PAS) zet daarom enerzijds in op een reductie van de stikstof depositie. Hierbij zijn landelijke afspraken en de provincie is bevoegde overheid voor het verlenen van vergunningen. Anderzijds gaat het om het uitvoeren van herstelmaatregelen in kwetsbare gebieden als de duinen, waarbij de provincie opdrachtgever is.. Maatregelen zijn hierbij plaggen, schapen inzetten, maaiwerkzaamheden, bos planten en kappen bos. Er zijn ook verschillende maatregelen voor verschillende landschapstypen. Het gaat om 12 gebieden (6 duingebieden en 6 veenweidegebieden) en er zijn 6 terreinbeheerders bij betrokken. In 2021 moeten alle maatregelen (meer dan 250 individuele maatregelen) zijn uitgevoerd.

In Bergen en Schoorl is er nogal wat weerstand. Hoe komt dat? Dit ligt in algemene zin aan de communicatie met en het betrekken van het publiek en de gemeente. Deze zijn niet vroeg genoeg bij het proces betrokken. Als je niet uitlegt waarom er 20ha bos moet verdwijnen, stuit je op weerstand.

Wat is het uiteindelijke natuurdoel? Je wilt de duinen behouden, en de samenhang tussen cultuurhistorie en natuur. Daarom maakt cultuurhistorie ook deel uit van de plannen. Het behoud van het duinbos is ook een aandachtspunt. Uiteindelijk is het doel om samen te werken aan een dynamisch en gezond duinlandschap.

6. Natuurmaatregelen in relatie tot gemeentelijk beleid

Anita van Breugel en Silke Lange (BUCH gemeenten)

Er is groot belang bij betere samenwerkingen tussen alle betrokkenen in het duingebied. Van Haarlem tot aan Texel is het een grote schatkamer qua archeologie. Archeologie kan het beste ook hier in de grond bewaard blijven, dan is het veilig. Natuurontwikkeling in de duinen kan de archeologie aantasten, dit staat haaks op het archeologiebeleid. Vandaag de dag gaat het vooral over natuurontwikkeling, bijvoorbeeld afplaggen. Wie is betrokken bij de ingrepen?

Uiteindelijk is de hamvraag altijd de financiering. Subsidies zijn alleen bedoeld voor gebieden die in de gebiedsanalyse staan. Hier staat echter de archeologie niet in beschreven. Cultuurhistorie wordt wel besproken, zoals dat een gebied historisch gezien een tuinbouwgebied is. Maar verwachte archeologische resten, bijvoorbeeld gebaseerd op ARCHIS-meldingen, ontbreken. Tegen de tijd dat een terreinbeheerder met een vergunningaanvraag bij de gemeente komt, blijkt archeologisch onderzoek noodzakelijk. Je bent dan al aan het einde van het proces: planaanpassing is dan vaak niet meer mogelijk, in de begroting is er geen rekening mee gehouden en de tijdsplanning komt in het nauw.

De duine van Zuid Kennemerland.
Beeld: Donar Reiskoffer

Silke adviseert om eerst zoveel mogelijk informatie verzamelen zonder te graven. Dit resulteert in een archeologische verwachtingskaart. Die kan als basis dienen om te bepalen waar er welke natuurontwikkelingsmaatregelen worden getroffen, en wat er eventueel aan archeologisch onderzoek moet worden ingepland en begroot. Samenwerken levert echt een win-win situatie op: kennisdeling, efficiëntere aanpak; uiteindelijk gaat het bij archeologie om maatwerk.. Dit betekent wel dat archeologisch beleid bij natuurontwikkeling goed verwoord dient te worden; hier ben je als gemeente ook verantwoordelijk voor.

Het is van belang dat er van tevoren een gebiedsanalyse is, zodat een eigenaar eerder met het aspect archeologie te maken krijgen. Er moet een visie zijn over wat we willen met de duinen en hoe we omgaan met de duinen en archeologie. Want er ligt nog heel veel archeologische kennis in de duinen. Er moet meer contact en meer

samenwerking komen tussen de overheden in het belang van de natuur en de archeologie.

7. Natuurmaatregelen in de praktijk

Niels Hogeweg (WPN)

PWN is terreinbeheerder, en beheert de terreinen op het gebied van natuur, archeologie, cultuurhistorie en ecologie. Natuur is niet heilig maar het is wel bovengrond en dus zichtbaar. Ondergronds en dus onzichtbaar zoals archeologie is moeilijker. Veel natuur(herstel)werkzaamheden hebben effect op de archeologie. Stuifkuiten zijn nodig voor de dynamiek, het zand hieruit moet gaan stuiven. Er moet kalkrijk zand over de struiken vloeien, dit zorgt voor stikstofreductie (zie hierboven de PAS maatregelen). Door het uitstuiven kunnen echter archeologische resten tevoorschijn komen.

Er is ambitie voor het inrichting van nieuwe natuur in de binnenduinrand, hier is ook veel archeologie. Voor archeologie is echter weinig keuzeruimte binnen het programma; de opgaven voor stikstofreductie en daardoor natuurontwikkeling zijn leidend.

De belangen voor natuur en archeologie botsen vaak. De landelijke wetgeving stelt dat er bij verstoring, archeologisch onderzoek moet worden gedaan. Het archeologische bureauonderzoek, de eerste stap, heeft in het duingebied als uitkomst meestal dat er vrijwel altijd iets aan archeologie te vinden valt. Bij PWN zijn ze op zoek naar ruimte om het anders te doen dan proefsleuven te trekken (vaak de tweede stap in het proces in de duinen). De aanleg van deze proefsleuven is vaak onwenselijk voor de beoogde natuurontwikkeling.. PWN wil daarom liever in het veld overleggen om de omvang van archeologisch veldwerk te beperken; het liefst wil PWN alleen archeologische begeleidingen. PWN zoekt naar ruimte voor overleg en om te werken in de geest van de wet in plaats van in de regels van de wet. PWN wil graag dat bij de gemeente archeologie en natuur al samen beoordeeld worden, niet dat PWN de belangen voor de natuur moet behartigen en de gemeente de belangen van de archeologie behartigt.

**MOOI
NOORD-
HOLLAND**

ADVISEURS
OMGEVINGSKWALITEIT

Het Steunpunt Monumenten en Archeologie Noord-Holland is een samenwerking tussen MOOI Noord-Holland en Stichting NMF en wordt mogelijk gemaakt door de Provincie Noord-Holland en de RCE.

info@steunpunterfgoednh.nl | www.steunpunterfgoednh.nl